

PORTRETUL ADVENTIȘTILOR ÎN RETORICA ORTODOXĂ ROMÂNEASCĂ A ÎNCEPUTULUI DE SECOL XX

Ps. Dr. Ciprian-Corneliu CIUREA

Director Liceul Teoretic „EVISS” – Iași

Biserica Adventistă de Ziua a Șaptea – Conferința Moldova

cipriancorneliuciurea@gmail.com

ABSTRACT: The Portrait of Adventists in Romanian Orthodox Rhetoric of The Early 20th Century.

This article analyzes how the Romanian Orthodox Church perceived and represented Adventism and, by extension, the phenomenon of the „repentants” in the first half of the 20th century. Using significant primary sources, such as apologetic brochures, catechetical works, and official publications of the Romanian Orthodox Church, the article captures not only the doctrinal content of the anti-sectarian polemic, but also its social function. The results show that the Orthodox discourse on Adventists evolved from dogmatic defense to an identity-based and ideological rhetoric, in which the „sectarian” becomes a symbol of internal otherness, fear of disorder, and the need for community control. Sociologically, the discourse drawn from the analyzed literature functioned as a mechanism for producing symbolic order and legitimizing the majority religious authority in a society caught between tradition and modernity.

Keywords: *Romanian Orthodox Church, Adventism, repentants, anti-sectarian discourse, religious identity, social control, modernity*

Introducere

În prima jumătate a secolului al XX-lea, Biserica Ortodoxă Română (BOR) a articulat un discurs defensiv-ofensiv, foarte complex, de delimitare identitară, doctrinară și socială față de noile mișcări religioase apărute în spațiul românesc, în special față de adventism¹ și, în sens mai larg, față

1 Așa cum este cunoscut astăzi, adventismul s-a născut la începutul anului 1845, pe de o parte, „într-un creuzet de speranțe năruite, confuzie și chiar fanatism”, iar pe de

de grupurile etichetate generic drept „pocăiți”. Perceput inițial ca marginal, fenomenul a căpătat o amploare tot mai mare în contextul modernizării rapide a societății românești și al diversificării spectrului religios.

În același timp, reacția BOR s-a conturat într-o polemică apologetică și sociologică, exprimată printr-o bogată literatură tipărită – de la broșuri catehetice la tratate pastorale și texte oficiale. Această literatură indică modul în care Biserica majoritară a perceput adventismul, nu doar ca o deviere teologică, ci ca pe o adevărată amenințare la adresa coeziunii naționale și a ordinii moral-tradițională. Într-o societate în care religia era strâns legată de legitimitatea statului și de identitatea etnică, „sectantul” a devenit figura alterității periculoase, un adevărat purtător al influențelor străine și al unei spiritualități necontrolate.

Acest scurt articol încearcă să urmărească această evoluție, pornind de la câteva surse primare publicate de Biserică sau de clerici în particular, în prima parte a secolului al XX-lea. De asemenea, articolul facilitează cumva o analiză istorico-sociologică integrată a modului în care BOR și-a articulat discursul despre sine în opoziție față de „ceilalți actori religioși”.

Contextul social-religios

Procesul intens de transformare socio-politică în care România era implicată la începutul secolului al XX-lea, proces care a implicat modernizarea administrației, dezvoltarea urbană, alfabetizarea și migrația rural-urban, a creat premisele unei circulații intense a ideilor bibliciste² și a mișcărilor

altă parte „dintr-o învioreare spirituală profundă a Mișcării Millerite” în Statele Unite ale Americii. „Din minoritatea care s-a distanțat treptat de grupul millerit și care a continuat să caute un motiv biblic rațional pentru ceea ce a avut loc la 22 octombrie 1844, s-a născut ulterior Biserica Adventistă de Ziua a Șaptea.” Ciprian-Corneliu Ciurea, *Rolul lui Ludwig Richard Conradi în dezvoltarea Adventismului European și Românesc* (Arad: Ars Theologica – Editura Universității „Aurel Vlaicu” din Arad; Oradea: Convergențe, 2024), 497. Pentru mai multe detalii legate de apariția și dezvoltarea Bisericii Adventiste de Ziua a Șaptea în Statele Unite ale Americii, respectiv în Europa și România, vezi lucrarea în întregime.

2 Adventiștii sunt „bibliști iscusiți de minune. După cum sub o mână experiență a unui muzicant o singură strună sau un singur ciocănel pot scoate o armonie compusă, și după cum în mâinile unui acrobat îndemânatoc obiectele aruncate în sus unul după altul formează în aer un cerc văzut nesfârșit, tot așa și cuvintele biblice în gurile sau pe foile adventiștilor, formează la prima vedere învățătura lor biblică a „adevărului prezent.”” Galaction D. Cordun (Arhimandrit), *Ce este adventismul?* (București: Editura Tipografiei „România Nouă”, 1919), ediția a II-a revizuită și adăugită, 39.

religioase. Adventismul, introdus în Regat de misionari străini în ultimele decenii ale secolului al XIX-lea, s-a extins inițial în mediul urban, printre oamenii culți ai societății, pentru ca ulterior să cuprindă și zonele periferice și rurale, unde alfabetizarea religioasă era limitată, dar curiozitatea față de Scriptură în creștere și într-o tensiune permanentă cu autoritatea tradiției.

De asemenea, pentru Biserica Ortodoxă Română, perioada aceasta a reprezentat consolidarea sa ca instituție națională (după modelul Bisericii de stat), în care identitatea religioasă era considerată un atribut al românității. Astfel, apariția grupurilor religioase neoprotestante, percepute drept „importuri americane” sau „reformate apusene”, a fost înțeleasă ca o ruptură de unitatea spirituală a națiunii.

De asemenea, opoziția teologică s-a suprapus pe o grilă culturală și identitară, în care adventiștii nu erau doar eretici, ci și „străini de firea românească”, purtători ai unei credințe fără rădăcini și ai unei morale suspecte. Această echivalare între ortodoxie și românităte, consolidată în perioada interbelică, a făcut ca diferența religioasă în spațiul românesc să fie percepută ca amenințare socială.

Dimensiunea sociologică a percepției adventiștilor și funcția discursului anti-sectar

„Pocăitul” – formă a alterității interne

Discursul teologic al BOR nu poate fi înțeles doar ca o controversă doctrinară, pentru că el reprezintă, de fapt, o formă de producere a alterității interne într-un context de modernizare accelerată. Din punct de vedere sociologic, adventistul era construit ca un „celălalt intern”, adică, român prin naștere, dar „străin” prin credință. Astfel, în imaginarul colectiv ortodox a apărut o nouă figură: „pocăitul”. Această nouă categorie ambiguă a permis Bisericii majoritare să-și reafirme rolul de gardian al unității morale, dar și să gestioneze anxietățile colective generate de schimbare.

În spațiul rural tradițional românesc de la începutul secolului al XX-lea, comunitatea nu era doar o structură socială, ci și o unitate spirituală, în care apartenența la Biserica Ortodoxă se confunda cu apartenența la neam. În acest context, convertirea la adventism, percepută ca o abatere religioasă, însemna ruptură de comunitate. De aici, stigmatizare pentru cineva care era privit ca un dublu trădător – disident moral al comunității și chiar trădător al neamului. Din perspectiva Protoiereului Metodie Popescu, „rătăcirea”,

„secta adventistă”, lucra „nestingherit la destrămarea sufletului românesc” prin predicatorii români, urmărind cu tărie „măcinarea unității neamului nostru”.³ Biserica a folosit această percepție pentru a întări coeziunea comunitară, transformând frica în instrument pedagogic.

„Pocăitul”, deși născut la sat, refuza toate ritualurile și sărbătorile ortodoxe. Aceasta însemna o rupere de „țesătura morală” a comunității. Pe fondul acesta, adventiștii „pocăiți” (și nu doar ei) au fost stigmatizați, element identificat lesne în nenumărate discursuri clericale.

Prin urmare, adventismul era regăsit alături de alte „învățături mincinoase”⁴, printre „socialiști, atești, liber-cugetători”... rătăciți, „o sectă... americană”, „o ramură... a sabatiștilor”⁵, un „vânt pestilenc”, cât se poate de departe de „dreapta credință creștină”⁶. Din punct de vedere al originilor sale, adventismul era perceput drept o „sectă religioasă”, cu „caracter cosmopolit”⁷, un „monstru”, născut din „marea sectă a protestanților, dintr-un focar infecțios”⁸, apărută în „atmosfera cea plină de extravaganță a Americii, din împreunarea Teoriilor Protestante cu Talmudul Jidovesc și Religioniunea Creștină”⁹.

Din punct de vedere teologic, adventismul era cel care „lepăda Sfânta Tradiție, Sfintele Icoane, Sfânta Cruce și Sfintele Taine”, practicând botezul adulților, iar „Sfânta împărtășanie” era înlocuită cu „frângerea pâinei”. Adventiștii erau acuzați că resping serviciul militar, dreptul de proprietate și stăpânirea.¹⁰ Se credea că din „mândria” și „nebuneasca lor îngâmfare”¹¹ au făcut din Biblie singura normă „pentru câștigarea noțiunilor religioase pentru concepțiunea lumii”¹², dezvoltând astfel un mod „pervertit” de a tâlcui

3 Metodie R. Popescu (Protoieru), *Scopul sectei adventiste* (Roșiorii de Vede: Tipografia „Lumina Poporului”, 1940), 3 și 5.

4 Galaction D. Cordun, *Ce este adventismul*, 5.

5 *Idem*, 9 – 10.

6 Ene Dumitrescu (Preot Iconom), *Combaterea adventiștilor – Conferință ținută în seara zilei de 24 aprilie 1915, în sala Teatrului Modern din Ploiești. Pentru sporirea fondului de restaurare al Bisericii „Sf. Pantelimon”* (Ploiești: „Progresul” – Institut de Arte Grafice, 1915), 3.

7 *Ibidem*.

8 *Idem*, 4.

9 *Ibidem*.

10 Galaction D. Cordun, *Ce este adventismul?*, 10 și 41.

11 *Idem*, 15.

12 *Idem*, 38.

Cuvântul lui Dumnezeu.¹³ Acest mod de a percepe Sfânta Scriptură era socotită drept „o înapoiere la starea dinaintea creștinismului”.¹⁴ „Doctrina lor capricioasă”¹⁵ era socotită o „interpretare greșită și eretică” a Sfințelor Scripturi, „care nu se poate împăca cu o minte sănătoasă”¹⁶.

În discursul ortodox, adventiștii au fost adesea luați în discuție pentru „punctul lor de căpetenie... învățătura despre apropiata a doua venire a lui Hristos”¹⁷, „împărăția sfinților timp de 1.000 de ani împreună cu Hristos”¹⁸ și pentru sărbătorirea Sâmbetei – a treia, „falsă învățătură”, despre care se credea că „și-a trăit traiul devenind zi națională de sărbătoare numai pentru poporul evreesc”¹⁹. „Sectanții” adventiști erau „necorecți și nedrepecți... când predică sărbătorirea Sâmbetei în loc de Duminică”, observându-se, din punctul ortodoxismului, „cât de colo amestecul jidovismului și rolul lui în mișcarea sectei”.²⁰ De asemenea, adventiștii erau renumiți pentru că „leapădă Tradițiunea, acest sfânt izvor de credință și elixir al vieții”, ștergând cu „buretele peste tot ce s-a lucrat în Biserica lui Cristos timp de peste nouăsprezece veacuri... Scrieri, Sinoade, Canoane, Legiuri...” „nouăsprezece veacuri de muncă, progres a celor mai scilipitoare inteligenți ale omenirii creștine”.²¹

Dacă s-ar fi putut compara cu un joc de cărți, adventismul ar fi fost asemănat cu adversarul care joacă cu cărți măsluite, fiind o „escrocherie goală care nu trebuie lăsată nepedesită”²², pentru că este „umbra lungăreață și diformă a Creștinismului”²³. Adventiștii nu erau nimic mai mult „decât boalele în ordinea fizică”.²⁴

În termeni sociologici, BOR a instituit o retorică a marginalității controlate, prin care „sectantul” trebuia vizibilizat, numit, delimitat, pen-

13 *Idem*, 23.

14 Paul Scheurlen, *Adventiștii*, trad. A. N. Constantinescu (Diacon) (București: Tipografiile Române Unite, 1926), 32.

15 Ene Dumitrescu, *Combaterea adventiștilor*, 7.

16 *Idem*, 9 – 10.

17 Galaction D. Cordun, *Ce este adventismul?*, 11.

18 *Idem*, 16.

19 *Idem*, 35.

20 *Ibidem*.

21 Ene Dumitrescu, *Combaterea adventiștilor*, 12.

22 *Idem*, 5.

23 *Idem*, 6.

24 *Idem*, 5.

tru ca ordinea religioasă să rămână stabilă. În discursul ortodox interbelic adventismul, „nu are nimic religios, moral și creștin în el, ci este o puternică societate comercială, fără capital, care se folosește de Biblie și de neștiința sătenilor noștri, spre a aduna fonduri mari, menite să asigure conducătorilor un trai îndestulat”²⁵

Pierre Bourdieu a arătat că orice instituție care monopolizează capitalul simbolic tinde să-și apere poziția prin definirea „ereziei”, adică a oricărei forme de interpretare care scapă autorității centrale. În același sens, BOR a utilizat adventismul ca anti-model legitimant, reafirmându-și astfel puterea asupra „interpretării corecte a realității sacre”²⁶

Frica religioasă și controlul comunitar

Dincolo de dimensiunea sa teologică, discursul ortodox despre adventiști reflectă o dinamică socială a fricii, a nevoii de ordine simbolică, și a funcționat ca un mecanism de control social simbolic. Discursul anti-adventist nu a fost doar teologic, ci și emoțional, oferind o narațiune simplă în care lumea era împărțită între „adevărata credință” (garantată de Sfânta tradiție) și „rătăcirea străină” (neoprotestanții, etc.). Prin urmare, „combaterea adventismului” se impunea mai mult ca oricând, întrucât era vorba „de însăși existența credinței și a neamului românesc”²⁷

În mediul rural, imaginea „sectantului” activa o teamă de dezordine. Aderarea unui membru al comunității la o grupare neoprotestantă însemna pierderea unei verigi din lanțul solidarității rituale: cineva nu mai mergea la hram, nu-și mai boteza copilul „creștinește”, nu mai chema preotul la înmormântare, etc. De aceea, predicile și scrierile ortodoxe interbelice au accentuat ideea că „rătăcirea” nu e doar o eroare doctrinară, ci o primejdie pentru sufletul colectiv. Astfel, în scrierile vremii se vorbea despre „pericolul adventist”²⁸, care „amăgește pe poporul nostru simplu prin abilitatea de a schimonosi textele biblice”²⁹, cu scopul de a-l „abate de la cărarea dreaptă”³⁰.

25 Metodie R. Popescu, *Scopul sectei adventiste*, 10 – 11.

26 Pierre Bourdieu, *La domination symbolique* (Paris: Seuil, 1991), 17.

27 Const. Nazarie (Iconom), *Combaterea principalelor învățături adventiste după mai mulți autori* (București: Tipografia Gutenberg, 1921), 3.

28 Constantin Nazarie (Econom), *Cinstirea sfințelor icoanelor și adventiștii* (București: Tipografia cărților bisericești, 1911), 3.

29 Galaction D. Cordun, *Ce este adventismul?*, 42.

30 *Idem*, 15.

Economul Constantin Nazarie se exprima astfel: „Nu știi de ce să te minunezi mai mult: de fanatismul și curajul adventist, de simplitatea și neștiința creștinilor, ori de nepăsarea noastră.”³¹

Astfel, discursul anti-adventism a funcționat ca o strategie de supraviețuire morală, în care, prin stigmatizare, prin control pastoral și prin denunțarea publică a celor „rătăciți”, Biserica a reușit să transforme polemica teologică într-un instrument de menținere a coeziunii comunitare. „Noi preoții trebuie să stăm în calea adventiștilor combatându-i și, în același timp, luminând și întărind pe creștin în învățăturile credinței noastre ortodoxe.”³²

În limbajul sociologiei religiei, s-a produs o reinstituire a ortodoxiei ca normă culturală hegemonică, în care, adventismul a devenit un „caz moral” – un exemplu de ceea ce nu trebuie făcut, o poveste care întărea valorile tradiționale prin opoziție. În realitate, acest discurs a ascuns tensiunea dintre o religie instituțională, îmbrăcată în forme reci și destul de neatractivă, și noile forme de spiritualitate individuală importate și propuse de modernitate.

Religie și naționalism

După 1918, Biserica Ortodoxă Română a fost integrată în proiectul de construcție a identității naționale, ceea ce a amplificat dimensiunea politică a discursului anti-sectar. „Ortodox” și „român” au devenit termeni aproape sinonimi, iar „pocăitul” și „sectantul” au fost plasați în categoria „străinilor spirituali”.

La o cercetare atentă a discursului ortodox în perioada interbelică se poate lesne percepe o fuziune între teologie și naționalism, adventismul fiind asociat cu anarhia, individualismul occidental și cu pericolul subversiunii, care reîntoarce creștinismul românesc strămoșesc la „jidovism”.

Adventiștii erau percepuți ca „o bandă de răufăcători”, care, din „Hamburgul Germaniei, și-au pus ochii pe bietul nostru popor, în care scop cumpără pe cei mai vicleni și trădători fii ai patriei pe care îi numește Predicatori.”³³ Acești „teologii-predicatori” adventiști autohtoni erau socotiți ca fiind „improvizați eri-alaltă-eri din oameni fără nicio pregătire spe-

31 Constantin Nazarie, *Cinstirea sfințelor icoanelor și adventiștii*, 3.

32 *Idem*, 4.

33 Ene Dumitrescu, *Combaterea adventiștilor*, 30.

cială”, care „recitează instrucțiunile pe care le primesc scrise din Germania, încasează sumele și le trimit stăpânilor”.³⁴ Se mergea până într-acolo încât să se nuanțeze cât se poate de explicit că predicatorii autohtoni erau „păpuși nevinovate, mânuite dibaci de... streini” (Hinter, Conradi, Bren, Wall, Fasnacht, Gede, Bauer, Chesel, etc.).³⁵

Această retorică se înscrie într-un model clasic al construirii alterității periculoase, atunci când ordinea socială e percepută ca fragilă, minoritățile religioase devin „țapi ispășitori simbolici”, după cum menționează René Girard. În România interbelică, adventiștii au fost, alături de evrei și greco-catolici, un astfel de simbol, de data aceasta, al „dezintegrării spirituale”. Preotul Iconom Ene Dumitrescu se bucura de faptul că „țara a scăpat de călugării greci-fanarioți, care erau spionii sultanilor; că a scăpat de propaganda și năzuințele Principilor Calvinii; s-a opus și se opune propagandei papistașe... Biserica este în stat și Statul în Biserică”. Însă nu putea concepe faptul că, „tocmai acum, mult încercatul și mai mult de jumătate analfabetul nostru popor să încapă, sub masca fariseismului religios, pe mâna spionilor germani cu centrala la Hamburg”.³⁶

În fapt, discursul ortodox anti-adventist a avut o funcție dublă: pe de o parte, a întărit autoritatea clerului, alimentând frecvent frica de erezie, iar pe de altă parte, a oferit elitei politice o justificare morală pentru menținerea uniformității religioase. În acest sens, BOR și statul au fost parteneri într-un proces de disciplinare a credinței, în care pluralismul religios era perceput ca o amenințare la adresa ordinii.

De la apologetică la ideologie

După instaurarea regimului comunist, discursul anti-sectar a suferit o transformare subtilă. Retorica s-a menținut, dar motivația s-a schimbat, discursul anti-sectar integrându-se perfect în noul sistem ideologic, pentru că ambele structuri (Biserica și statul) urmăreau același scop: controlul asupra conștiințelor și eliminarea pluralismului. În mod paradoxal, apolo-

34 *Idem*, 31.

35 Metodie R. Popescu, *Scopul sectei adventiste*, 8. Vezi și Ciprian Cornelii Ciurea, „Politicile educaționale conradiene, în contextul transplantării adventismului european și românesc, și relevanța acestora în postmodernism,” *Jurnalul Libertății de Conștiință* 12, nr. 2 (18 decembrie 2024): 460-67.

36 Ene Dumitrescu, *Combaterea adventiștilor*, 29.

getica ortodoxă împotriva adventismului a devenit una dintre formele de legitimare a colaborării Bisericii cu Statul totalitar.

Perspectiva nu era una întru-totul nouă, fiind regăsită cu câteva decade înainte în literatura anti-sectară. „Opinațiunile” adventiste „ascund lucruri nepermise” și vin „contra intereselor sociale și de stat”.³⁷ În fond, discursurile erau adesea despre „credința neamului nostru”, care a dus la „unitatea națională de azi”.³⁸ Se mergea până acolo încât s-au scris următoarele:

Secta adventistă e periculoasă ordinei bisericești și prin aceasta și ordinei de Stat. E periculoasă... ordinei bisericești, fiindcă atacă ierarhia bisericească și întreaga organizare actuală a Bisericii... Prin aceasta însă se atentează direct la viața religioasă națională a Românilor, care vede în Biserica Ortodoxă pârghia vieții lui de acum și fericirea viitoare. Dar secta adventistă mai este periculoasă ordinei de stat și prin faptul că ea nu admite jurământul și învață pe urmașii ei să nu depună jurământ de credință față de Țară și Tron, când sunt luați în armată fiind contra lui.³⁹

Pe parcurs, termenii „rătăcire”, „sectă”, „dezbinare” au fost înlocuiți de „fanatism”, „învățături tulburătoare” și „primejdii pentru pacea socială”. Biserica, confruntată cu un regim care promova ateismul, a adoptat un limbaj al loialității civice, integrând discursul anti-adventist în noua ideologie pentru „cimentarea unității poporului muncitor”.⁴⁰ Discursul sectar atrăgea atenția asupra unei perspective de „destrămarea a conștiinței naționale a poporului nostru”, „spolierea și sărăcirea individuală” și o „slăbire a familiei prin desbinarea și imoralitate ce se aduce în sânul ei”.⁴¹

Ușor, dar sigur, adventiștii nu au mai fost percepuți doar ca eretici, ci și ca „dușmani ai poporului”. Astfel, un discurs născut din anxietățile religioase ale satului tradițional s-a transformat într-un instrument de supraveghere ideologică în epoca comunistă.

Această continuitate arată că polemica anti-sectară nu a fost doar o reacție teologică punctuală, ci o strategie socială de gestionare a diferenței. Ea a permis Bisericii să-și mențină relevanța într-un context politic ostil, oferind regimului un limbaj legitim pentru controlul cultelor minoritare.

37 *Idem*, 5.

38 Galaction D. Cordon (Arhimadrit), *Cine grăește Adevărul?* (București: 1922), 4.

39 Const. Nazarie, *Combaterea principalelor învățături adventiste după mai mulți autori*, 6.

40 Iustinian (Patriarhul BOR), *Cuvântul Bisericii Ortodoxe Române în chestiunea Libertății Religioase* (București: Institutul Biblic și de Misiune Ortodoxă, 1949), 12.

41 Metodie R. Popescu, *Scopul sectei adventiste*, 10.

Măsurile propuse

După 1918, odată cu unificarea teritoriilor și cu apariția noilor minorități confesionale, Biserica Ortodoxă și-a asumat o misiune dublă, de păstrare a ortodoxiei, pe de o parte, și de protejare a unității naționale, pe de altă parte. În acest context, adventiștii și celelalte confesiuni neoprotestante au devenit un caz pastoral și ideologic.

Plecând inițial de la abordarea problemelor distinctive de doctrină menționate anterior, discursul BOR anti-protestant, respectiv anti-adventist, a transformat apărarea dogmatică într-o campanie pastorală și socială. Pe fondul acesta, au apărut primele recomandări sistematice pentru clerici, consolidându-se rolul preotului ca paznic al coeziunii. În unele lucrări analizate se propuneau măsuri explicite pentru contracararea tăvălugului adventist prin intensificarea catehezei și predicarea regulată despre „primejdia sectelor”, vizitarea periodică a familiilor „ispitite de citirea Bibliei pe cont propriu” sau chiar convertite, înființarea de cercuri biblice ortodoxe pentru contracararea lecturii pe cont propriu, educarea tinerilor în școlile parohiale „spre dragostea Bisericii și a neamului”⁴²

În alte lucrări, printr-un ton jurnalistic apăsător și având la bază experiența pastorală amplă, se propunea o strategie pastorală mult mai activă, prin care preoții trebuiau să supravegheze pastoral mai atent credincioșii, mai ales pe cei de la sate, să pună bazele unor „cercuri de propagandă Religioasă și Culturală”⁴³, să organizeze conferințe, să scrie articole și să încurajeze credincioșii să le disemineze masiv. Această literatură trebuia folosită „atât pentru întărirea și zidirea în adevărurile Sfintei Biserici străbune, cât și pentru luminarea celorla dintre cunoscuți, care au apucat pe calea rătăcirii”⁴⁴. Preotul a devenit astfel „paznic al credinței”, având datoria de a raporta cazurile de prozelitism și de a readuce „rătăciții” în sânul Bisericii. Aceste măsuri, deși formulate în limbaj pastoral, au funcționat ca mecanisme de control social, menite să mențină uniformitatea credinței, mai ales în satele românești.

Toți preoții au datoria să privegheze asupra acelor dușmani ai Sfintei noastre Biserici strămoșești, care cu înfățișări cuvioase exploatează setea

42 Const. Nazarie, *Combaterea principalelor învățături adventiste după mai mulți autori*, 49.

43 Galaction D. Cordon, *Cine grăește Adevărul?*, 3.

44 Metodie R. Popescu, *Scopul sectei adventiste*, 3.

religioasă a poporului, răspândind învățături bolnăvicioase despre false teofanii, despre pretinse minuni care nu sunt în acord cu învățătura creștină ci batjocoresc ideea lucrului divin, răstălmăcind cu șiretenie cuvintele Evangheliei, propagând un misticism străin de ideea creștină și cultivând nenumărate superstiții. Este datoria clericilor ca în turma încredințată lor de Hristos Dumnezeu spre păstorire, să nu pătrundă lupi îmbrăcați în piele de oaie. Să nu pătrundă proorocii mincinoși... căutând să stăvilească elanul de muncă al întregului nostru popor... Îndemn pe toți preoții să fie cu luare aminte să se ostenească întru sdrobirea din fașe a acestor mincinoase propovăduiri... Chemăm pe toți la muncă rodnică și cu îmbelșugat seceriș, pentru lămurirea ortodocșilor ce au căzut în plasa întinsă cu dibăcie de toți acești fățarnici și falși apostoli.⁴⁵

În fața nevoii de a apăra „dreapta credință ortodoxă”, care este „învățătura adevărată și nerăstălmăcită”⁴⁶, unele lucrări au căpătat un ton emoțional, adresând cititorilor o chemare la maturitate spirituală veritabilă: „Nu, iubiți cititori, să nu luăm aminte la povești de soiul acesta, pe care le răspândesc sectanții, să nu credem cuvintele dușmanilor Scripturii lui Dumnezeu!” „Să nu apucăm pe căile omenești și mai ales pe ale sectanților!”⁴⁷ Apelul continua în fața „scorniturilor fără niciun temei în Biblie”⁴⁸ ale adventiștilor:

Cetitorule! Dacă ai căzut în plasa acestor mieroși speculanți, părește-te! E în interesul tău și al familiei tale. Trezește-te și te apropie din nou de biserica neamului tău. Ea e biserica Domnului Isus Hristos, dătătoare de mântuire și de fericita liniște sufletească... Ești Român cu drag de țară și de biserica ta strămoșească, țineți credința cu care te-ai născut! Ferește-te și ocolește pe acești fățarnici... Citește această carte cu gândul curat de a cunoaște adevărul... După ce ai citit-o, nu o rupe, nici nu o arunca. Împrumut-o și la alții. Faci o faptă vrednică de un bun creștin și bun român.⁴⁹

45 Iustinian, *Cuvântul Bisericii Ortodoxe Române în chestiunea Libertății Religioase*, 11 – 12.

46 *Idem*, 6.

47 Galaction D. Cordun, *Ce este adventismul?*, 15.

48 Carl Muller, *Adventismul dat pe față de un fost adventist*, trad. I. Scriban (Arhimadrit) (București: Tipografia Cărților Bisericești, 1925), 4.

49 Metodie R. Popescu, *Scopul sectei adventiste*, 51 – 52.

Este probabil pentru prima dată când această polemică teologică se transformă în discurs de securitate spirituală și comunitară, cu accente naționaliste și chiar conspiraționiste.

Concluzii

Născut în creuzetul marilor frământări religioase din SUA de la începutul secolului al XIX-lea, adventismul și-a croit drum în spațiul teologic mondial, ușor, cu demnitate și credință, impactând ireversibil spațiul public. Îmbrăcat în straie socio-culturale adecvate, prin efortul vehement și susținut al lui John Andrews, Mihail Belina Czechowski sau Ludwig Richard Conradi, adventismul a penetrat inclusiv spațiul european și chiar pe cel românesc.

În prima jumătate a secolului al XX-lea, imaginea adventismului a fost construită în funcție de nevoile și interesele identitare ale Bisericii Ortodoxe Române, ca biserică majoritară, și ale societății. Dacă la început, „pocăitul” a fost un eretic moral, ulterior el a devenit un dezbinător național și chiar, sub regimul comunist, un dușman al ordinii sociale.

Sociologic vorbind, acest traseu reflectă un proces prin care o instituție religioasă dominantă își conservă autoritatea prin excluderea simbolică a diferenței. Adventismul nu a fost doar miezul unei controversă religioase, ci și instrumentul prin care ortodoxia și-a reafirmat centralitatea. Astfel, discursul anti-sectar al BOR, poate fi interpretat ca o formă de teologie a controlului social, în care teama de rătăcire devine metafora fricii de pluralism, iar fidelitatea față de tradiție echivalează cu fidelitatea față de ordinea stabilită. Din această perspectivă, literatura anti-sectară din această perioadă nu este doar apologetică, ci și infrastructura de guvernare simbolică a comunităților.⁵⁰

Modul în care adventismul a fost perceput de Biserica Ortodoxă Român dezvăluie nu doar raportul dintre două confesiuni, ci și dinamica negocierii modernității într-o societate în care religia tradițională rămâne reperul fundamental al apartenenței.

50 Ioan Vasile Leb, „The Orthodox Church and the Minority Cults in Inter-War Romania (1918 – 1940),” *Journal for the Study of Religions and Ideologies* 1/3 (2010): 131–141. Vezi și Lucian N. Leuștean, *Orthodoxy and the Cold War: Religion and Political Power in Romania, 1947 – 1965* (London: Palgrave, 2009).

Bibliografie selectivă:

- ✦ BOURDIEU, Pierre. *La domination symbolique*. Paris: Seuil, 1991.
- ✦ CIUREA, Ciprian Corneliu. *Rolul lui Ludwig Richard Conradi în Dezvoltarea Adventismului European și Românesc*. Arad: ArsTheologica (Editura Universității „Aurel Vlaicu” din Arad); Oradea: Convergențe, 2024.
- ✦ CIUREA, Ciprian Corneliu. „Politicile educaționale conradiene, în contextul transplantării adventismului european și românesc, și relevanța acestora în postmodernism.” *Jurnalul Libertății de Conștiință* 12, nr. 2 (2024): 452-75.
- ✦ CLARK, Roland. *Sectarianism and Renewal in 1920s Romania*. London: Bloomsbury, 2021.
- ✦ CORDUN, Galaction D. (Arhimadrit). *Cine grăește Adevărul?*. București: 1922.
- ✦ CORDUN, Galaction D. (Arhimandrit). *Ce este adventismul?*. București: Editura Tipografiei „România Nouă”, 1919, ediția a II-a revizuită și adăugită.
- ✦ DUMITRESCU, Ene (Preot Iconom). *Combaterea adventiștilor – Conferință ținută în seara zilei de 24 aprilie 1915, în sala Teatrului Modern din Ploiești. Pentru sporirea fondului de restaurare al Bisericii „Sf. Pantelimon”*. Ploiești: „Progresul” – Institut de Arte Grafice, 1915.
- ✦ ESDA. „Romania.” *Encyclopedia of Seventh-day Adventists*, 2020.
- ✦ IUSTINIAN (Patriarhul BOR). *Cuvântul Bisericii Ortodoxe Române în chestiunea Libertății Religioase*. București: Institutul Biblic și de Misiune Ortodoxă, 1949.
- ✦ LEB, Ioan Vasile. “The Orthodox Church and the Minority Cults in Inter-War Romania (1918 – 1940).” *Journal for the Study of Religions and Ideologies* 1/3 (2010): 131–141.
- ✦ LEUȘTEAN, Lucian N.. *Orthodoxy and the Cold War: Religion and Political Power in Romania, 1947 – 1965*. London: Palgrave, 2009.
- ✦ MULLER, Carl. *Adventismul dat pe față de un fost adventist*. Trad. I. Scriban (Arhimadrit). București: Tipografia Cărților Bisericești, 1925.
- ✦ NAZARIE, Const. (Iconom). *Combaterea principalelor învățături adventiste după mai mulți autori*. București: Tipografia Gutenberg, 1921.
- ✦ NAZARIE, Constantin (Econom). *Cinstirea sfințelor icoanelor și adventiștii*. București: Tipografia cărților bisericești, 1911.

- ✦ POPESCU, Metodie R. (Protoiereu). *Scopul sectei adventiste*. Roșiorii de Vede: Tipografia „Lumina Poporului”, 1940.
- ✦ PREDEANU, Stavrofor V. (Iconom – Revizor Ecleziastic). *Repaosul duminical – Conferință ținută în adunarea generală a preoților din județul Olt, la 21 iulie, Școala Ionașcu Slatina*. București: Stabilimentul de arte grafice Albert Baer, 1905.
- ✦ SCHEURLLEN, Paul. *Adventiștii*. Trad. A. N. Constantinescu (Diacon). București: Tipografiile Române Unite, 1926.